

**Posilování připravenosti ČR
k implementaci norem EU
v oblasti ochrany životního prostředí**

Příloha k prezentaci
výsledků projektu
9. ledna 2001

Zpracováno pro:
DG Environment Evropské komise
finanční spoluúčast MŽP ČR

Realizace projektu
říjen 1999 – prosinec 2000

Zpracovatelé projektu

*Gabal, Analysis & Consulting
Na Baště sv. Jiří 9, 160 00 Praha 6
tel: (+420 2) 3332 0707, fax 24316632*

*Univerzita Karlova v Praze
Centrum pro otázky životního prostředí
U Kříže 10, 158 00 Praha 5*

---

gac@gac.ok.cz

tel: 02/51080202, fax: 02/5610441

czp@czp.cuni.cz

OBSAH

<u>Východiska projektu:</u>	3
<u>Cíl projektu:</u>	3
<u>Komponenty projektu:</u>	3
<u>A. Česká republika v kontextu dalších kandidátských zemí</u>	4
<u>A.1. Charakteristiky společné ČR a dalším sledovaným kandidátským zemím</u>	4
<u>A.2. Specifika a odlišnosti ČR</u>	4
<u>B. Některé bariery implementace na mikroúrovni České republiky</u>	5
<u>B.1. Postoje veřejnosti</u>	5
<u>B.2. Veřejná správa, průmysl a zemědělství</u>	5
<u>C. Doporučení a možnosti akcelerace</u>	6
<u>D. Postoje veřejnosti</u>	8
<u>D.1. Příprava na vstup do EU v kontextu dalších problémů ČR</u>	8
<u>D.2. Obsah a kořeny podpory vstupu České republiky do EU</u>	9
<u>D.3. Environmentální problematika v kontextu příprav na vstup ČR do EU</u>	10
<u>D.4. Vnímání environmentální problematiky</u>	11
<u>E. Vybrané grafy</u>	13

Východiska projektu:

- 1) Pouze přijmout evropskou legislativu nestačí, je třeba ji uplatnit = implementovat.
- 2) Oblast životního prostředí je jednou z nejnáročnějších kapitol.
- 3) Výsledné efekty implementace jsou závislé na kvalitě implementace na lokální a komunální úrovni.

Cíl projektu:

Hlavním cílem projektu bylo zjistit, jaká je úroveň povědomí o standardech EU v oblasti ŽP na okresní a komunální úrovni, zda se případné povědomí transformuje již do nějakých konkrétních kroků a jaká je kvalita vzájemné kooperace jednotlivých klíčových institucí na okresní a komunální úrovni. Následným úkolem byla identifikace možností posilování a optimalizace procesu příprav a přebírání *acquis* na územní, komunální a občanské úrovni.

Komponenty projektu:

A) **Mezinárodní komparace** stavu a průběhu implementace v Polsku, Maďarsku, Estonsku, Slovensku, Slovinsku, Rakousku a Sasku.

B) **Analýza situace na okresní a lokální úrovni ve vybraných institucích** státní správy, místní samosprávy, průmyslu, zemědělství a neziskových environmentálních organizací. Sledované okresy: Příbram, Třebíč, Praha, Plzeň, Brno, Ostrava, Uherské Hradiště, Přerov, Frýdek – Místek, Bruntál, Klatovy, Děčín, Teplice, Pardubice a Trutnov.

C) **Analýza elektronických a tištěných médií** sledujících frekvenci a způsob prezentace environmentální problematiky a problematiky vstupu ČR do EU v období od 1. ledna 2000 do 31. srpna 2000.

D) **Reprezentativní sociologické šetření** analyzující postoje veřejnosti k environmentální problematice a problematice vstupu ČR do EU (velikost výběrového souboru 1068 respondentů). Komparace vybraných výsledků s výsledky projektu Teplice realizovaného firmou Gabal, Analysis & Consulting v roce 1998.

A. Česká republika v kontextu dalších kandidátských zemí

A.1. Charakteristiky společné ČR a dalším sledovaným kandidátským zemím

- nízké environmentální vědomí široké veřejnosti (nízká „ekogramotnost“), silná spotřební orientace obyvatelstva
- nízká vážnost a vynutitelnost práva a zákona, a to jak ze strany občanů tak především ze strany podniků
- marginalita environmentální problematiky v agendě rozhodujících politických subjektů
- vnímání environmentálních ohledů jako ohrožení ekonomického rozvoje - konflikt environmentálních a hospodářských zájmů
- strukturální zátěž ekonomiky v důsledku dlouhodobé orientace na energetiku a těžký průmysl
- relativní zlepšování kvality životního prostředí v důsledku hospodářského poklesu a investic do čistících technologií v průmyslu
- nedostatek finančních prostředků pro realizaci environmentálních programů, včetně prostředků pro modernizaci a „ekologizaci“ výrobních podniků
- větší biodiverzita a lepší stav volné přírody a krajiny oproti většině členských zemí EU
- prudký nárůst automobilismu, problémy s recyklací a odpady
- potřeba rozsáhlých reforem veřejné správy - institucionálně nestabilizované prostředí
- špatná dostupnost oficiálních překladů legislativy ES
- na nižších úrovních absence představy o celkovém rozsahu a charakteru potřebných změn
- větší citlivost veřejnosprávních administrativ na individuální aktivitu úředníků
- sousedství s členskými zeměmi EU jako proimplementační faktor

A.2. Specifika a odlišnosti ČR

- odlišné akcenty na vstup ČR do EU u klíčových politických subjektů
- diskreditace environmentální problematiky a NGO v letech 1992 - 1996
- postupná dlouhodobá exekutivní a kompetenční marginalizace resortu ochrany životního prostředí
- propad zemědělské výroby, rozpad velkých zemědělských celků

- silná centralizace státní správy, absence decentralizace, velice slabá komunitní dimenze péče o životní prostředí na úrovni měst a obcí.

B. Některé bariery implementace na mikroúrovni České republiky

B.1. Postoje veřejnosti

- problematika vstupu ČR do EU a environmentální problematika obecně je ve vnímání veřejností ČR zastíněna „transformačními“ problémy – zejména hospodářské a sociální situace
- veřejnost zcela postrádá jasnější představu o obsahu environmentálních nároků vyplývajících ze vstupu ČR do EU
- informovanost veřejnosti o environmentální problematice (ekogramotnost) zůstává i přes jisté pozitivní posuny nadále velmi nízká
- ekologicky ohleduplné prvky chování se do životního stylu většiny veřejnosti prosazují jen velmi pomalu
- dopad působnosti environmentálních NGO na širší veřejnost zůstává nadále velmi malý

B.2. Veřejná správa, průmysl a zemědělství

- z hlediska fungování nově vytvořeného regionálního členění ČR se jako problematické jeví ne zcela jasné vymezení kompetencí krajů (vyšších územních samosprávných celků) a nedostatečné finanční zdroje tohoto stupně územní samosprávy v počátcích jeho fungování
- existuje velká variace připravenosti k implementaci v závislosti na individuální aktivitě (nadále stavíme spíše na tradicích ekologického aktivismu než na fungující veřejné správě)
- problematika vstupu ČR do EU je na komunální úrovni vnímána především jako problém centrálních (respektive vládních) orgánů ČR a nemá charakter subsidiarity
- problematika vstupu ČR do EU se do aktivit na komunální úrovni promítá často až teprve s přijetím příslušné harmonizované legislativy, popř. jako důsledek přímého „zaúkolování“ nadřízenými orgány
- dotázaní experti na komunální úrovni pocítují značný deficit komunikace s vrcholovými orgány
- převládá pocit nekonceptnosti a nedostatečné transparentnosti (zejména legislativní) činnosti vrcholných orgánů
- existuje velké uspokojení (zvláště v místní samosprávě a průmyslu) z poklesu znečištění vod a ovzduší v průběhu devadesátých let. Převládá pocit, že „už jsme toho pro životní prostředí udělali až až“. Požadavky na další zlepšování stavu životního prostředí tak bývají vnímány jako neoprávněně maximalistické.

- především v oblasti státní správy a místní samosprávy převládá pasivní vyčkávání, respektive spoléhání na aktivitu vrcholných orgánů
- zásadní význam pro všechny aktéry má stávající a připravovaná legislativa ČR (aneb není-li transponováno, nemůžeme očekávat že bude implementováno)
- připravenost k implementaci je nejvyšší v ekonomicky a vlastnicky konsolidovaných sférách a sférách s intenzivními kontakty s partnerskými institucemi v zemích EU (tj. především zahraniční a exportně orientované průmyslové podniky), dále v tradičně kontrolně a regulačně orientovaných organizacích jako je hygienická služba a síť okresních hygienických stanic
- hlavním spouštěcím mechanismem zájmu o enviromentální acquis EU je přístup k rozvojovým programům, investicím a možnost čerpání finančních prostředků z rozpočtu EU
- úroveň participace a zájmu veřejnosti je na lokální úrovni dosud velmi nízká
- v současné době nelze na komunální úrovni hovořit o existenci integrované komunální rozvojové a ekologické politiky a veřejného procesu, v němž by participovaly jednotlivé zainteresované strany a instituce a investovaly do rozvoje obce

C. Doporučení a možnosti akcelerace

- Na komunální úrovni v ČR existuje podle našich poznatků potenciál (a ze strany veřejnosti podpora) pro rychlejší a razantnější implementaci enviromentálních acquis. Současně není ze strany subjektů působících na komunální úrovni pocíťován významnější tlak nadřízených orgánů na rychlejší implementaci acquis. Využití a aktivace tohoto potenciálu jsou v současnosti závislé na promyšlené aktivitě centrálních exekutivních orgánů.
- Při popsaném pohledu „zespoda“ působí současný stav dojmem, že rozhodujícím faktorem ovlivňujícím počet a délku přechodných období není ani tak malá schopnost dotčených subjektů (průmyslových podniků, měst a obcí, organizací typu OHS) přizpůsobit se požadovaným podmínkám a normám, jako spíše nedostatečná koordinace celého procesu. Formování možná až příliš velkorysé politiky přechodných období je zřejmě vyjádřením i politických potíží a nízké schopnosti centrální úrovně státu systematicky a transparentně transponovat enviromentální acquis ES. V některých ohledech nelze vyloučit ani silné lobbistické tlaky zájmových skupin.
- Patrně pod finančním tlakem nákladových kalkulací se celá koncepce přechodných období ČR v oblasti environmentálních acquis dostává do situace, která je identická s ostatními kandidátskými zeměmi „lucemburské skupiny“, které podle našich poznatků usilují o co nejzazší oddálení platnosti norem a maximální počet dlouhých přechodných období v naději, že se na financování nákladů již budou podílet fondy EU dostupné novým členskými zemím, že se tím tedy dlouhodobě ušetří a některé sektory ekonomiky budou mít měkčí prostředí. Pokud se ČR chce v oblasti životního prostředí od dalších kandidátských zemí výrazněji odlišit musí volit jinou, aktivnější a agresivnější strategii, v níž se nemaximalizuje odklad a ochrana, ale maximalizuje

se synergický efekt spolupráce centrální a místní správy v důsledné implementaci norem.

- Při rozhodování a plánování budoucích aktivit a alokaci investic hraje u dotčených subjektů naprosto zásadní roli stávající, nanejvýš pak připravovaná legislativa ČR. Nejzazším výhledovým horizontem je horizont momentálně připravované a projednávané legislativy ČR. Pohled za tento horizont je velmi vzácný. Z této perspektivy se jako základní podmínka rychlejší implementace jeví zejména rychlejší transpozice, tj. co možná nejrychlejší přijetí všech potřebných harmonizovaných zákonů nebo alespoň jejich co možná nejrychlejší dovedení do fáze připomínkování. Dotčené subjekty se začnou na implementaci připravovat teprve tehdy, až uvidí že dané změny jsou skutečně reálné a že se k nim tyto změny již dostatečně a v reálném nikoli proklamativním čase přiblížily. Přechodná období vyjednávaná až od určitého budoucího data (a nikoliv tedy přímo od nyníška) se tak jeví jako nepříliš efektivně využitý čas.
- Je nutné, aby subjekty dotčené implementací finančně náročných standardů měly co nejdříve naprosto jasné a konkrétní informace o tom, jaké požadavky EU na ně dopadnou, aby mohly těmto požadavkům přizpůsobit své investiční chování.
- Implementaci finančně náročných požadavků je vedle informovanosti zapotřebí pomoci jednak možností finančních programů účelově vázaných na přizpůsobení se a dále pak takovou podporou restrukturalizace ekonomiky a reformy státní správy, která by posilovala efektivní využívání a investování rozpočtových zdrojů ve prospěch implementace evropských norem.
- Pozitivní a vstřícný postoj a optimismus ohledně splnitelnosti požadovaných environmentálních standardů ES s nímž se lze setkat u expertů, organizací a institucí mikrosféry, může samozřejmě vyplývat i z absence konkrétní představy o nárocích přípravy a vstupu ČR do EU pro jejich práci. Bez této znalosti však tito pracovníci a jejich organizace nemohou ani realisticky posuzovat své možnosti ani plánovat implementaci platných a přijímaných norem.
- Nejeefektivnější by dle našeho názoru bylo, aby MŽP ČR urychleně přešlo od příliš obecných osvětových informačních kampaní k cílené práci, tj. např. aby samo vytipovalo jednotlivé konkrétní nejrizikovější subjekty (konkrétní obce bez ČOV, konkrétní podniky jichž se dotkne IPPC, zemědělské podniky apod.) a přímo je upozornilo na to, jaké změny v souvislosti s členstvím v EU chystá a v jakém časovém horizontu, případně jim asistovalo ve zpracování realistických investičních a rozvojových záměrů. V oblasti místní samosprávy pak přetrvává naprostá absence systematické distribuce informací o nárocích a časové dynamice vstupu.
- Mezisektorová komunikace i spolupráce v rámci veřejného procesu na komunální úrovni není zatím příliš intenzivní a produktivní. Její oživení je však nesporně skrytým potenciálem probuzení veřejného zájmu na implementaci kvalitativních norem na bázi dlouhodobé péče o rozvoj obce, kvality i ochrany jejích životních podmínek. Bez podpory komunální správy a politiky se z implementace norem EU může stát konfliktní záležitost.
- Jasně zacílená, adresná a kvalifikovaně řízená informační aktivita, poskytující naprosto konkrétní informace o konkrétních nárocích konkrétním subjektům, spolu s urychlenou prací legislativců a parlamentu, jsou dle našeho názoru nejlepším

způsobem jak maximálně akcelarovat implementační proces u dotčených subjektů i veřejné správy a NGO, které představují významné aktéry uplatnění norem. Podpora implementace nespočívá dle našeho názoru pouze v mobilizaci laické veřejnosti, ale do značné míry i v motivaci expertů (odborné veřejnosti) působících na komunální úrovni. Dle našich zkušeností byla pro řadu oslovených expertů výrazně motivující právě znalost (nezřídka přehlednějšího, jednoduššího a v konečném důsledku kvalitnějšího) fungování dané oblasti v EU.

- Zároveň je třeba usilovat o to, aby se celá problematika přípravy na vstup ČR do EU nestala záležitostí pouze úzké komunity expertů. Je proto zapotřebí „vtahovat“ do celého procesu přípravy ČR na vstup do EU co nejširší spektrum aktérů (od nevládních organizací přes obecní úřady až po krajské samosprávy) a stimulovat jejich přímou komunikaci a spolupráci obdobnými organizacemi v EU.
- Celý proces je třeba „otevřít“ všem aktérům a přejít od „pouhého“ informování k participaci. Je nutné přenášet celý proces přibližování k EU z čistě vládního vyjednávání i na regionální a komunální úroveň.
- Nepodceňujeme schopnost dotčených subjektů, expertů, institucí, organizací ale i nejširší veřejnosti přizpůsobit se transparentně se měnícím podmínkám. Mějme odvahu tyto podmínky (z)měnit !

D. Postoje veřejnosti

D.1. Příprava na vstup do EU v kontextu dalších problémů ČR

- Česká společnost se nadále pohybuje v období transformace, která je v převažující míře považována za neúspěšnou (63%). Transformační klima spoluurčuje rozložení priorit české společnosti.
- Nejkonzistentněji česká populace cítí naléhavou potřebu řešení problémů ve stavu a fungování státu (výkonnost úřadů – velmi naléhavé pro 35%, dodržování zákonů – 68%, korupce – 50%, kriminalita – 65%, stav morálky – 48%). Nejnaléhavěji je však vnímána neúspěšnost transformace hospodářství, která akcelaruje prioritu řešení hospodářské (velmi naléhavé – 62%) a sociální situace (70%) země.
- Vstup České republiky do Evropské unie (velmi naléhavé pro 22%) patří, společně s problematikou životního prostředí (26%), péčí o vzhled krajiny (18%) a ekologickou modernizací českého průmyslu (29%) mezi problémy vnímané jako podstatně méně naléhavé. Ani vstup do EU, ani stav životního prostředí, a s ním související otázky, nejsou posuzovány jako transformační, ale kvalitativní problém. Představují téma vzestupu kvality a modernizace života země, nikoli odstraňování systémových nedostatků ve fungování státu, ve špatném stavu hospodářství a životní úrovni.
- Podpora členství ČR v EU je silně spojena s pozitivním hodnocením směru vývoje ČR (korelace $R=0.551$). Přibližování a perspektiva vstupu do EU spolu konstituují a přímo determinují pozitivní hodnocení směřování země. Pozitivní očekávání od budoucnosti a hodnocení směru vývoje země je ovšem těsně spjaté s hodnocením úspěšnosti komplexní transformace poměrů u nás ($R=0.581$). Negativní hodnocení výsledků transformace kauzálně zhoršuje hodnocení směřování země a tím znehodnocuje i značnou část pozitivních očekávání spjatých se vstupem ČR do EU. Úspěšné dořešení transformačních problémů je podmínkou

plného zaměření české společnosti na kvalitativní rozvoj, včetně přípravy na EU a s tím spojených oblastí jako je například ochrana životního prostředí.

- Problematika EU začíná vstupovat do každodenního života rostoucí části české společnosti. Začíná se příležitostně objevovat v debatách s přáteli (34%), rodinnými příslušníky (30%), nebo v práci (15%). Za tento rámec povědomí a neformálních debat se však zatím téma EU nedostalo. Většina (téměř tři čtvrtiny) respondentů přichází do styku s problematikou EU prakticky pouze v tradičních médiích (noviny, časopisy, rozhlas, televize). Specifické informace o EU má pouze úzká skupina respondentů. Realitou se tak stává jistá „elitizace“ problematiky vstupu ČR do EU a její uzavření v úzké skupině „expertů“. Pokud jde o drtivou většinu české populace, tematika EU zatím nepřekročila práh světa médií.

D.2. Obsah a kořeny podpory vstupu České republiky do EU

- Podpora členství v EU se udržuje poměrně dlouhodobě stabilní nad 60%, vykazující jasnou převahu zastánců nad odpůrci. V tomto smyslu jsou zjištěné výsledky ve shodě s dalšími výzkumy z posledních let.

- Za samostatnou pozornost a zdůraznění stojí vnitřní obsah podpory členství v EU a její souvislosti. V první řadě je to velice silný akcent na přípravu na členství, o jejímž rozhodujícím významu pro přijetí ČR je přesvědčeno 78% (35% rozhodně). Dnešní stupeň připravenosti ČR je hodnocen velice realisticky: za již připravenou považuje ČR pouze 3%, v době vstupu (za 3-5 let) připravenost předpokládá 35%; že přípravy do vstupu nestihneme uvedlo dalších 31%, odložit vstup kvůli nepřipravenosti upřednostňuje pouze 18%. Součástí podpory jsou pozitivní očekávání přijetí ČR v příštím kole rozšíření (62%). Pouze 11% zastánců EU se obává nepřijetí. Rozhodující význam přisuzovaný připravenosti země je patrný i z podpory razantního prosazování finančně náročné modernizace průmyslu (52%) oproti odkládání jejich platnosti (48%). Součástí podpory členství jsou i očekávání pozitivního vlivu členství na domácí poměry.

- Česká společnost však není nikterak přesycena nadměrným optimismem, vykazuje poměrně velkou míru realismu, očekáváme spíše postupné zlepšování: do 2 let 8%, do 5 let 32%, do 10 let 34%, po 15 a více letech 17%. Vědomí dlouhodobého charakteru a účinku vstupu do evropské integrace jednoznačně dominuje: 61 % respondentů neočekává zlepšení situace v ČR dříve než za pět let po našem vstupu.

- Hlavní očekávané přínosy členství v Evropské unii jsou spatřovány především ve zlepšení v pracovní-ekonomické oblasti – zlepšení možností pracovat v zahraničí (očekává 70%, jakkoli o práci v zahraničí vážně uvažuje pouze 8%), dále zlepšení výkonnosti české ekonomiky (62%) i finančního ocenění za dobře odvedenou práci (59%) a růst pracovní výkonnosti lidí (57%). Do celkového vzestupu standardu patří i stav životního prostředí, jehož zlepšení očekává 53%.

- Méně rozšířená a jednoznačná jsou očekávání pozitivního systémového vlivu členství v EU na fungování státu (veřejná správa – 52%, snížení korupce – 35%), zlepšení práce justice (50%), postihování hospodářské kriminality (53%), zvýšení bezpečnosti na ulicích (30%), nebo zlepšení domácí politické kultury (31%). Do této kategorie se koncentruje značné očekávání zejména u nejrazantnějších zastánců členství v EU a vzdělanějších vrstev společnosti. Naopak váhavost ve věci členství je provázána pochybnostmi o schopnosti prostředí EU pozitivně ovlivnit výkonnost našeho státu. Je-li očekávání hospodářského vzestupu spíše všeobecné, pak kvalitativní působení členství má diferencující charakter.

- Na oslabování podpory vstupu ČR do EU má bezprostřední negativní vliv špatná ekonomická situace domácnosti respondenta a zejména pak negativní výhledy dalšího vývoje

ekonomické situace domácnosti. Téměř polovina těch, kteří nepodporují vstup ČR do EU očekává spíše další zhoršení své situace, zatímco mezi zastánci vstupu je to necelá pětina.

- V rámci své převažující podpory členství v EU se ovšem česká společnost musí vyrovnávat s reálnými obavami ze zdražování a růstu cen spojených se vstupem (88%), z obav z vysokých nákladů přiblížení (83%), růstu kriminality (72%), přílivu cizinců (67%). Tyto obavy jsou značně univerzální a samy o sobě podporu členství výrazně oslabují. Spíše selektivně je vnímáno riziko oslabení vlastní pozice na trhu práce a nezaměstnanosti (45%), vzestupu konkurence cizinců na lepší pracovní místa (63%), vlastní nedostatečné jazykové výbavy (46%), vysoké pracovní zátěže (50%) a omezení šedé ekonomiky rigidním uplatňováním zákonů (43%). Perspektiva vstupu do EU jednoznačně vyvolává ekonomický stres a nejistotu, se kterou se musí čeští občané vyrovnat. Způsob tohoto vyrovnání závisí na vzájemném poměru očekávaných ztrát a zisků, nákladů a výnosů vstupu, na nadřazování perspektivy dlouhodobějších výnosů členství nad bezprostřední rizika a potíže. V tomto rozměru je česká populace spíše realistická a ve výsledku optimistická.

- Silnou bariéru představují poněkud xenofobní obavy o budoucnost národní identity v podmínkách EU, konkrétně o národní kulturu (53%), suverenitu země (53%), z výprodeje majetku a půdy cizincům (72%), naší degradace na pouhý zdroj levné pracovní síly (71%) a v tomto smyslu enormních nákladů na přiblížení ČR k EU. Pocit národního ohrožení je vedle ekonomických obav nejvýraznějším zdrojem proti-integračních postojů. V konzistentní podobě zasahuje asi třetinu populace. Jeho „roztrošená“ nebo fragmentární forma je však daleko rozšířenější.

- Za velmi podstatné považujeme, že čistý vliv dosaženého vzdělání, informovanosti a znalosti jazyků na podporu vstupu ČR do EU je zcela marginální. Případné obavy ze vstupu ČR do EU jsou zakotveny podstatně hlouběji než v pouhém nedostatku informací. Obavy navíc mohou vyplývat nejen z neinformovanosti, ale naopak i z informovanosti. O podpoře budou rozhodovat (i) praktické změny zejména v oblasti utlumení a překonávání důsledků nezvládnuté transformace ekonomiky (ii) zvyšování parametrů výkonnosti státu, jeho správy a právního rámce (iii) prokazatelné dopady a vlivy na růst kvality standardu podmínek života a (iv) udržení jasné dlouhodobé perspektivy na pozitivní poměr nákladů a výnosů, příprav i členství v EU.

D.3. Environmentální problematika v kontextu příprav na vstup ČR do EU

- Vstup ČR do EU se v postojích české společnosti v různých dimenzích přímo propojuje s problematikou ochrany životního prostředí, vzhledu krajiny a modernizace průmyslu s ohledem na životní prostředí. Vzájemná vazba vstupu do EU a životního prostředí má společného jmenovatele ve vzestupu kvality životních podmínek spojovaných s členstvím v EU. Životní prostředí je v české společnosti synonymem kvality životních podmínek a modernity poměrů.

- Tomu odpovídá názor na porovnání stavu různých oblastí či aspektů životního prostředí mezi ČR a EU. Respondenti rozlišují faktický stav jednotlivých složek životního prostředí od systémových charakteristik chování podniků, domácností a jednotlivců. Z komparativního hodnocení je patrné vědomí systémové zaostalosti ČR oproti zemím EU. ČR je na tom podle respondentů ve srovnání s EU hůře právě v oblastech nakládání s odpady (70%), kontroly a postihování znečišťovatelů životního prostředí (65%), v recyklaci (65%), v pozornosti politiků životnímu prostředí (64%), v ekologicky šetrném chování domácností a lidí (58%), v energetické úspornosti průmyslu (56%), v participaci občanů v ekologických záležitostech (55%), v postavení ekologie v programech politických stran (52%). Jedinou výjimkou, kde spatřujeme mírně více kvality u nás jsou potraviny (34%). Za podstatné však lze považovat,

že česká populace již začíná rozlišovat systémové jevy související s udržitelností (recyklace, odpady, ekologické chování) od faktické úrovně kvality životního prostředí a vnímá realisticky naše hendikepy v připravenosti.

- Většina respondentů má sice určitou nejasnou představu, že přebírání a uplatňování evropských environmentálních standardů bude pro ČR problematické (73%), ale neví nic bližšího o vlastním obsahu tohoto procesu. Většina respondentů (77 %) si žádný konkrétní požadavek EU v oblasti životního prostředí vybavit nedokáže! Je sice poněkud povzbuzující, že mezi radikálními zastánci EU klesá neznalost na úroveň 59%, ale o skutečném deficitu konkrétních představ hovoří její 69% zastoupení mezi vysokoškoly. Jakkoli tedy lze považovat za pozitivní vědomí podstatných kvalitativních i systémových rozdílů mezi ČR a zeměmi EU v oblasti ochrany a stavu životního prostředí a ekologického chování, v konkrétní aplikované podobě *acquis*, tedy právních a administrativních mechanismů, je informovanost o ekologických nárocích vstupu menšinová. Tento výsledek je patrně důsledkem stavu ekogramotnosti české společnosti. Přesto převládá vysoce pozitivní očekávání zlepšení kvality životního prostředí v důsledku vstupu ČR do EU.

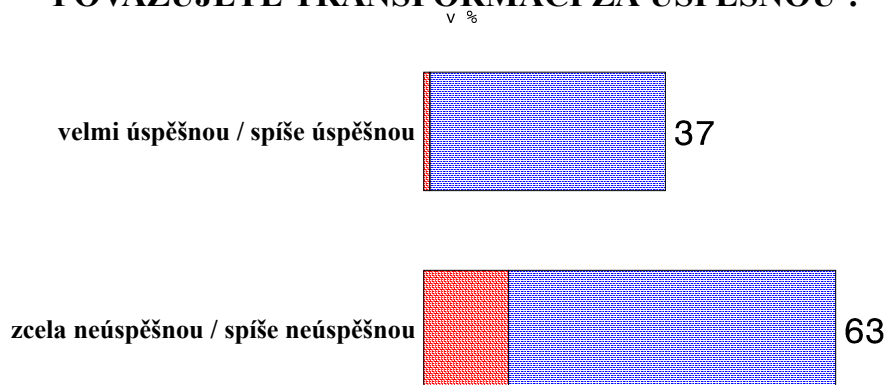
D.4. Vnímání environmentální problematiky

- Informovanost veřejnosti o environmentální problematice zůstává nadále obecně nízká. Společnost je *de facto* rozdělena na dvě skupiny – aktivní a informovanou menšinu a na pasivní většinu s nestrukturovaným pohledem na věc. Přesto lze ve srovnání s výsledky z roku 1998 konstatovat mírný nárůst ekologické vnímavosti a dokonce i jistý náznak posunu k větší aktivitě a biocentrismu.
- Posuny v období 1998 -2000, které naznačuje srovnání dostupných indikátorů, lze identifikovat v několika oblastech. V první řadě je to výrazný nárůst pozitivních očekávání pokud jde o budoucí vývoj kvality životního prostředí ve všech základních úrovních, počínaje bydlištěm a konče globální situací. Zejména silná jsou pozitivní očekávání vývoje v rámci celé ČR. Růst jakéhosi eko-optimismu je patrný i v hodnocení stavu životního prostředí v bydlišti (69% kladných hodnocení), tak v hodnocení trendu vývoje v uplynulých čtyřech letech (63% - příznivý).
- Druhou výraznou oblastí je růst zájmu o kvalitu životního prostředí ve vlastním okolí v určitých vrstvách společnosti, růst zájmu o informace (vzestup z 57 na 73%), růst inklinace k participaci v komunální politice (ze 7 na 14%), ochota k veřejné kritice problémů (z 23 na 41%), k podpoře ekologických organizací (39 na 57%), a růst pozornosti ekologickým komponentám programů politických stran (z 32 na 40%). Obdobně významný je pokles pasivních (nestarat se z 53 na 43%) řešení. Obdobné změny lze identifikovat v oblasti chování domácností a životního stylu: vzestup domácností, které alespoň občas třídí odpad, používají recyklovatelné materiály, v oblasti ekologické výchovy dětí, i ve vyšším podílu těch, kteří se snaží omezit ježdění autem.
- Výše popsaný posun se odehrál v poměrně úzké vrstvě zejména urbánní a vzdělanější populace, která je charakteristická aktivním a sebevzdělávacím životním směřováním (cizí jazyky, rozvoj kvalifikace, nadprůměrné zkušenosti z prostředí EU), nadprůměrným zájmem o informace, vědomí významu ekologického chování pro vlastní zdraví i kvalitu života. V této chvíli je obtížné odhadnout, zda se ekologie postupně mění v elitní komponentu životního stylu, nebo zda jde o počátek hlubší sociální penetrace ekologického vědomí a chování do české společnosti. Je však nesporné, že navzdory vzestupu vnímání globálních ekologických problémů zůstává neznalost konceptu trvale udržitelného rozvoje jakožto možného řešení těchto problémů vysoká (1998 – 70%, 2000 – 60%).

- Kulturní urbánní model vzestupu ekologického vědomí má svůj protipól v tradičním venkovském modelu samozásobitelství a drobného hospodaření, který je však jednoznačně definován motivem k hospodárnosti a nikoliv ekologizaci. Nicméně i v tomto modelu, který zachycuje také část starší městské populace, se objevují prvky ekologické diferenciaci, zejména odmítání neekologického pálení plastů, chemického hnojení apod.
- K pozitivnímu posunu uvnitř české společnosti dochází i ve vnímání ekologických nevládních organizací. Přestože 58 % respondentů si nadále nedokáže vybavit žádnou environmentální nevládní organizaci, většina respondentů (82 %) hodnotí jejich činnost jako spíše či velmi prospěšnou.
- Nejznámějšími environmentálními nevládními organizacemi jsou v ČR Hnutí Duha (zná 28%), Děti Země (23%) a Greenpeace (22%). Oceňování významu nevládních organizací ukazuje, že se v české společnosti začíná potenciálně utvářet prostor pro jejich podstatně vlivnější pozici a roli ve veřejném životě.
- Vzestup zájmu o nevládní ekologické organizace není náhodný. Je těsně spjat s dalšími – v českých poměrech - až radikálně pro-ekologickými postoji, jejichž synonymem je aktivní občanská participace a samostatný postoj ve složitých a kontroverzních otázkách. V první řadě je to ochota účastnit se veřejného projednávání vlivu na životní prostředí u stavby v okolí bydliště dotázaného, kterou deklaruje celkem 77 % respondentů, 30% by se účastnilo rozhodně. Další součástí pozitivního postojového zázemí NGO jsou kontroverzní otázky JETE, kde by 54% dalo přednost energetické politice úspor a alternativních zdrojů před výstavbou zdrojů nových (46%). Dále je také 54% těch, kteří v rostoucích cenách benzínu vidí pozitivní tlak na úspory a omezování automobilismu a nepodporují tlak na snížení vysokých cen benzínu za každou cenu. V neposlední řadě pak do téže oblasti vzájemně provázaných postojů patří upřednostňování ochrany přírody (49%) před výstavbou dálnic (33%).
- Ve výsledcích tedy existují zřetelné přímé i nepřímé indikace akcelerujícího otevírání určitých vrstev české společnosti ekologickému vnímání, biocentrickému pojetí ochrany přírody a životního prostředí a participativnímu přístupu k péči o životní prostředí. Není sporu, že přibližování ČR k EU by se mohlo stát významným katalyzátorem expanze tohoto procesu s velmi pozitivním zpětným efektem na podporu a uplatňování environmentálního *acquis* v každodenním životě ČR a tím také zvýšení našich šancí na kvalitní a úspěšný vstup do EU.

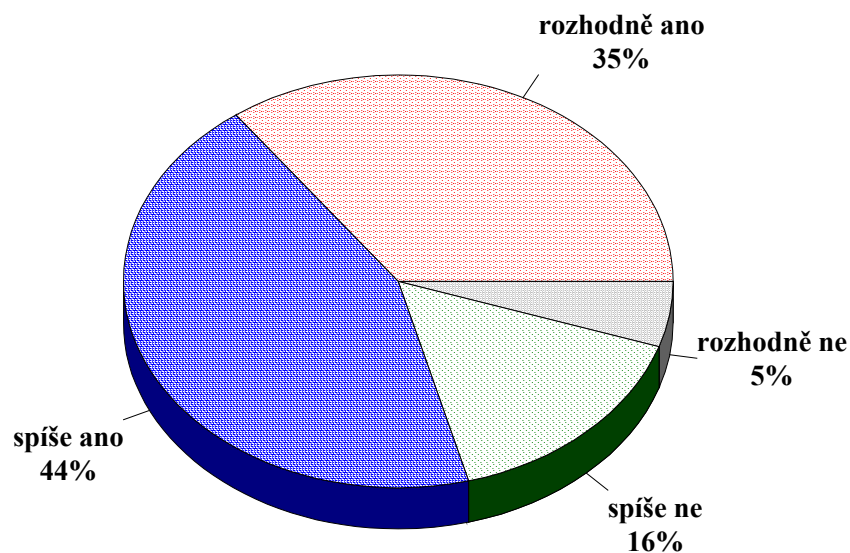
E. Vybrané grafy

POVAŽUJETE TRANSFORMACI ZA ÚSPĚŠNOU ?

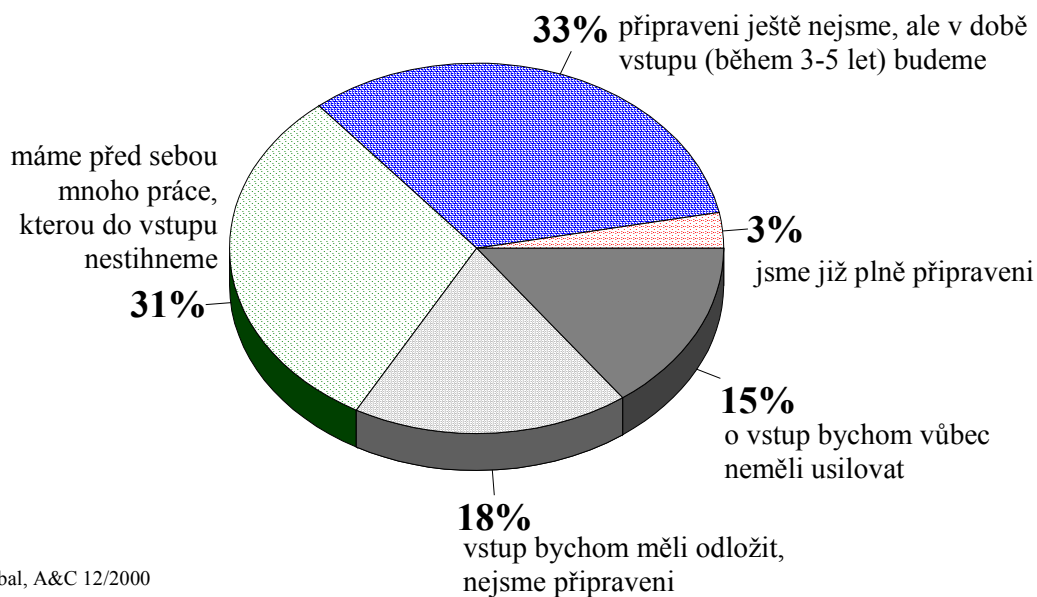
Gabal, A&C 12/2000

BUDE PŘIPRAVENOST ZEMĚ HRÁT ROZHODUJÍCÍ ROLI PŘI VSTUPU DO EU ?

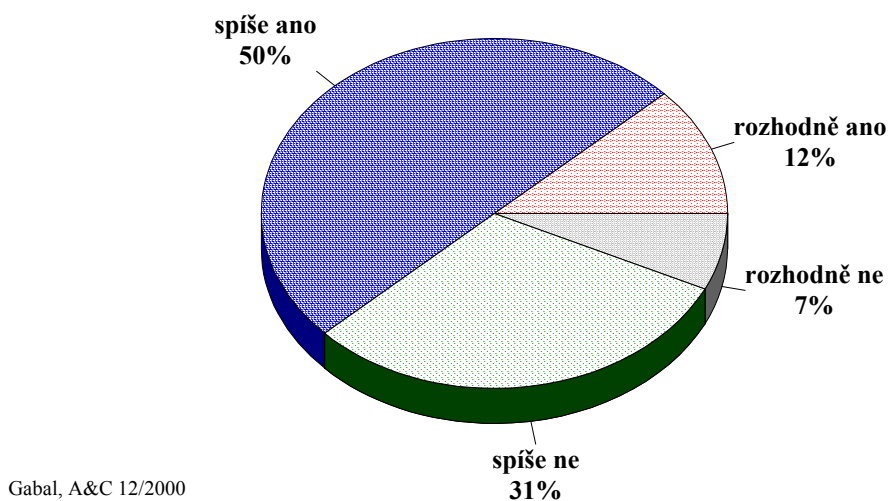

Gabal, A&C 12/2000

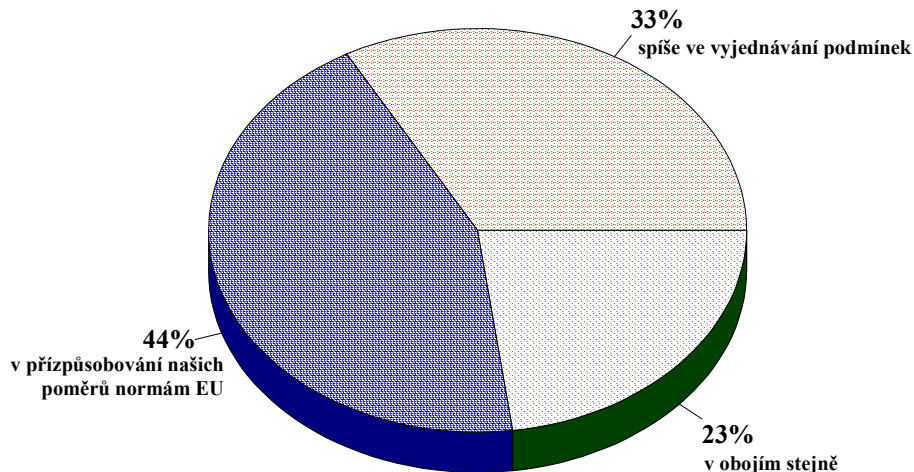
PŘIPRAVENOST NA VSTUP DO EU

BUDEME PŘIJATI DO EU V PŘÍŠTÍM KOLE (2003) ?

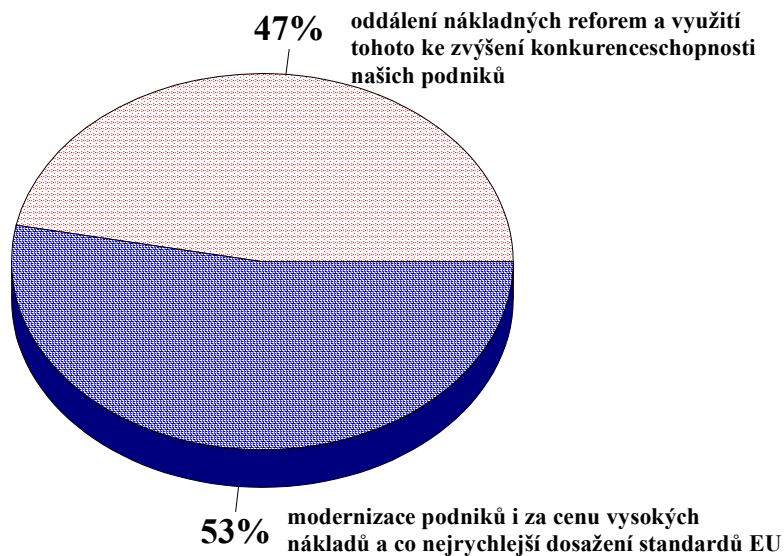

KDE BY MĚLO SPOČÍVAT TĚŽIŠTĚ PŘÍPRAV ?

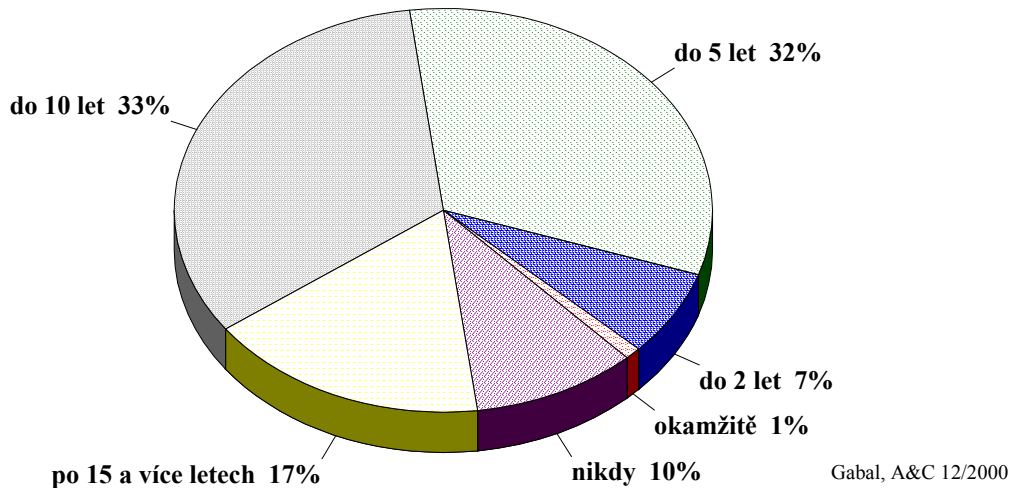
Gabal, A&C 12/2000

NÁZOR NA PŘIJÍMÁNÍ STANDARDŮ NEJLEPŠÍCH DOSTUPNÝCH TECHNOLOGIÍ

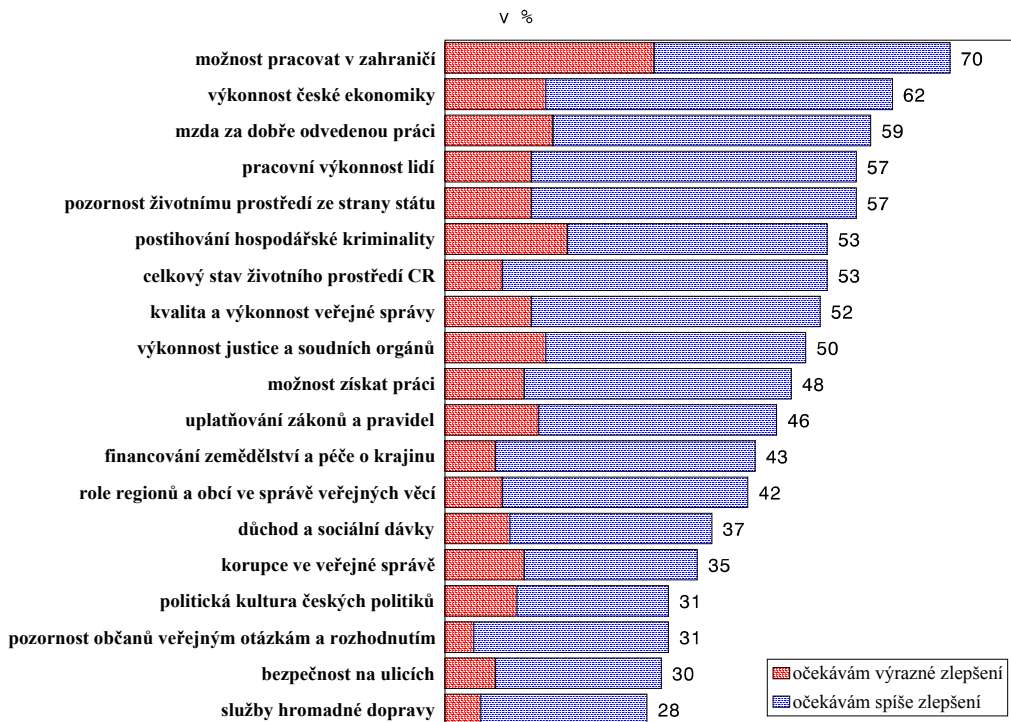

Gabal, A&C 12/2000

ZA JAK DLOUHO PO VSTUPU ČR DO EU OČEKÁVÁTE ZLEPŠENÍ ?

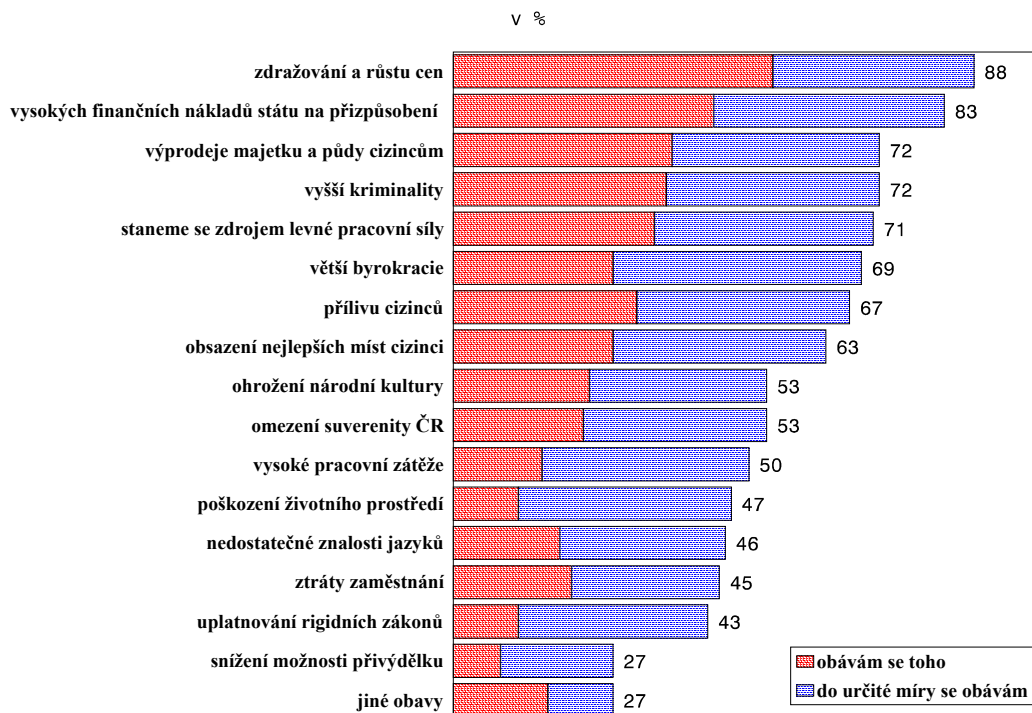

KDE OČEKÁVÁTE ZLEPŠENÍ PO VSTUPU DO EU ?

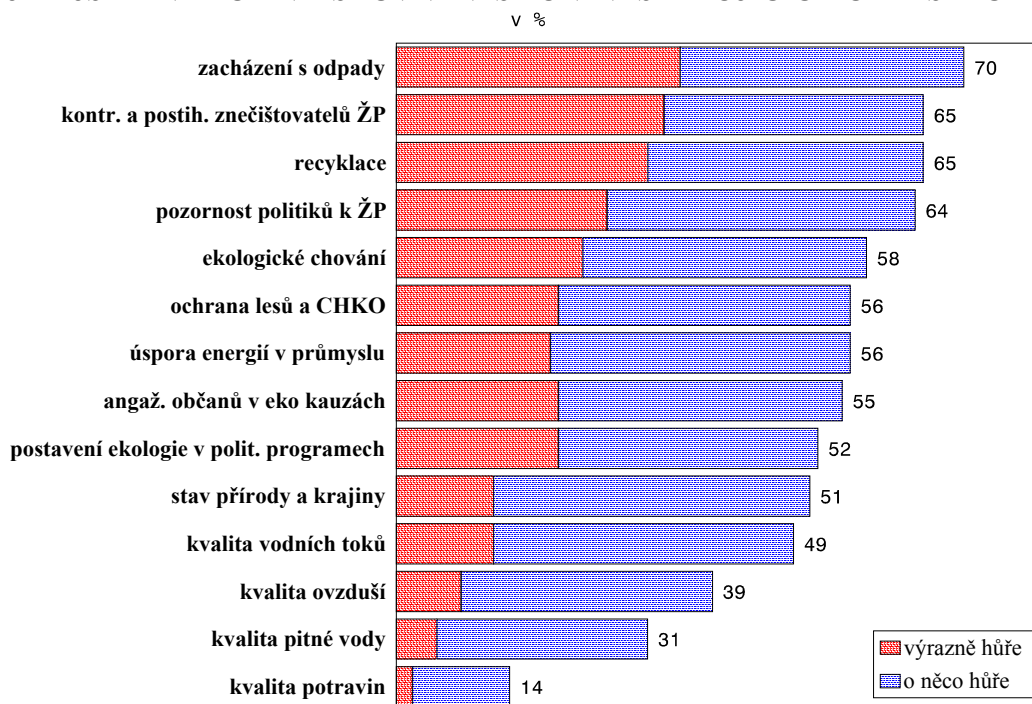

ČEHO SE OBČANÉ OBÁVAJÍ VE SPOJENÍ SE VSTUPEM ČR DO EU ?

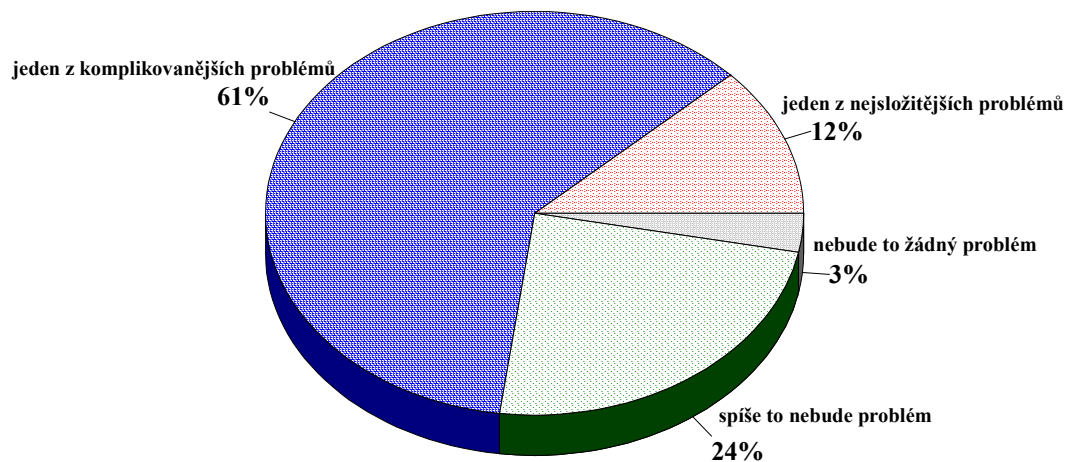
Gabal, A&C 12/2000

JAK JSME NA TOM VE SROVNÁNÍ S EU V NÁSLEDUJÍCÍCH OBLASTECH ?

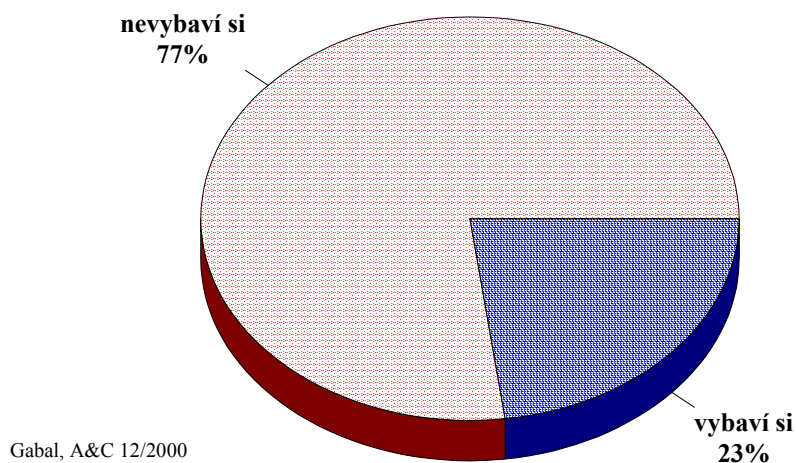
Gabal, A&C 12/2000

JAK NÁROČNÉ BUDE PŘEJÍMÁNÍ NOREM EU V OBLASTI ŽP ?

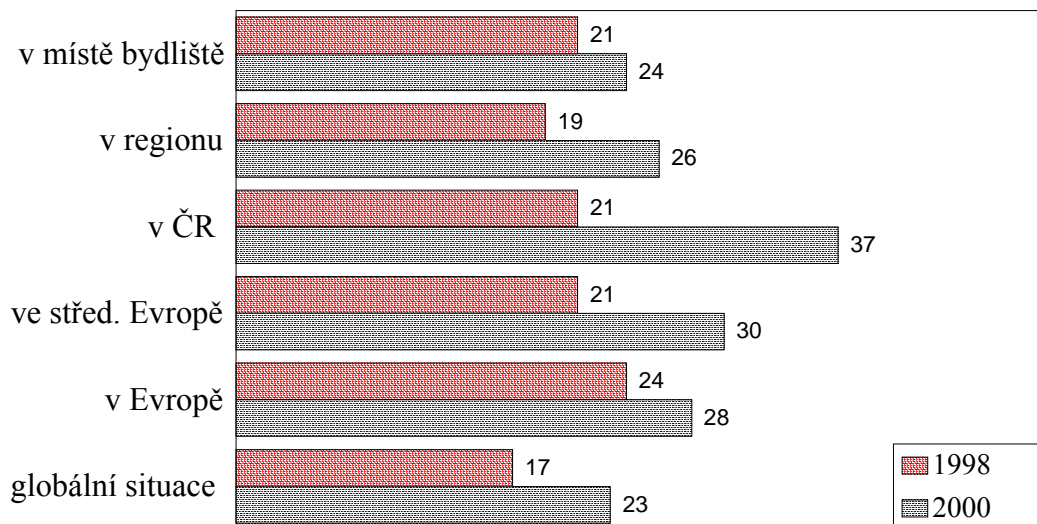
Gabal, A&C 12/2000

VYBAVÍTE SI NĚJAKÉ POŽADAVKY EU V OBLASTI ŽP ?

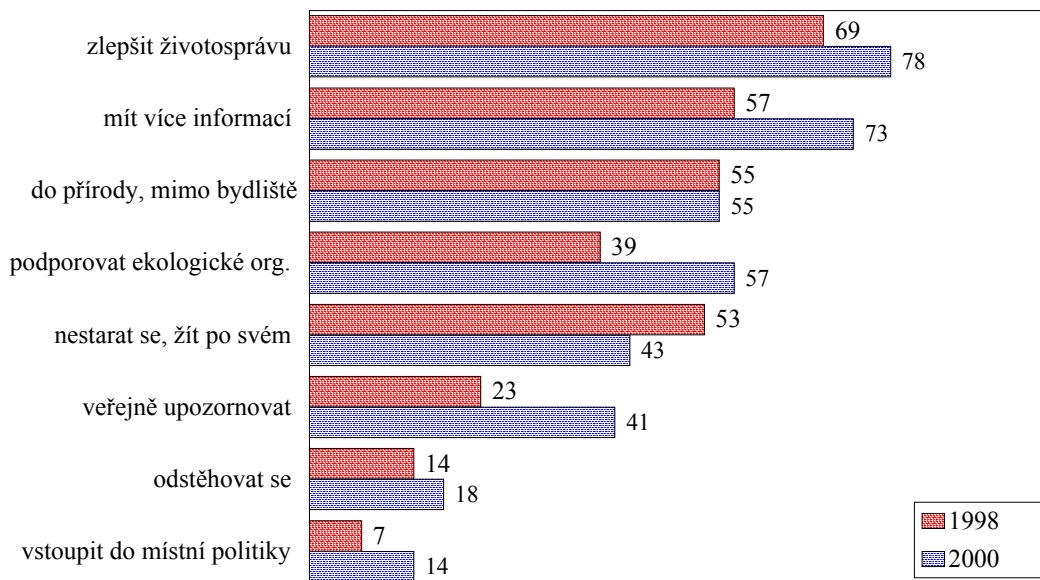
Gabal, A&C 12/2000

VÍRA VE ZLEPŠENÍ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ v %, srovnání 1998 - 2000

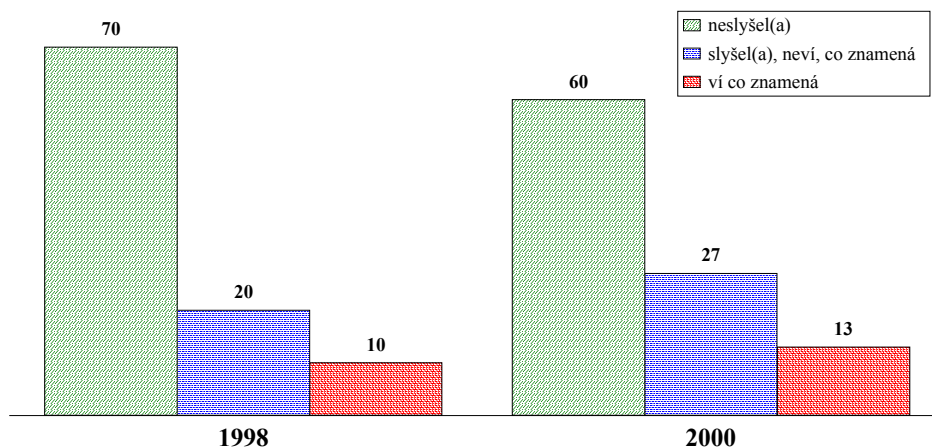
Gabal, A&C 12/2000

PREFEROVANÉ REAKCE NA STAV ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ % souhlasu, srovnání 1998 - 2000

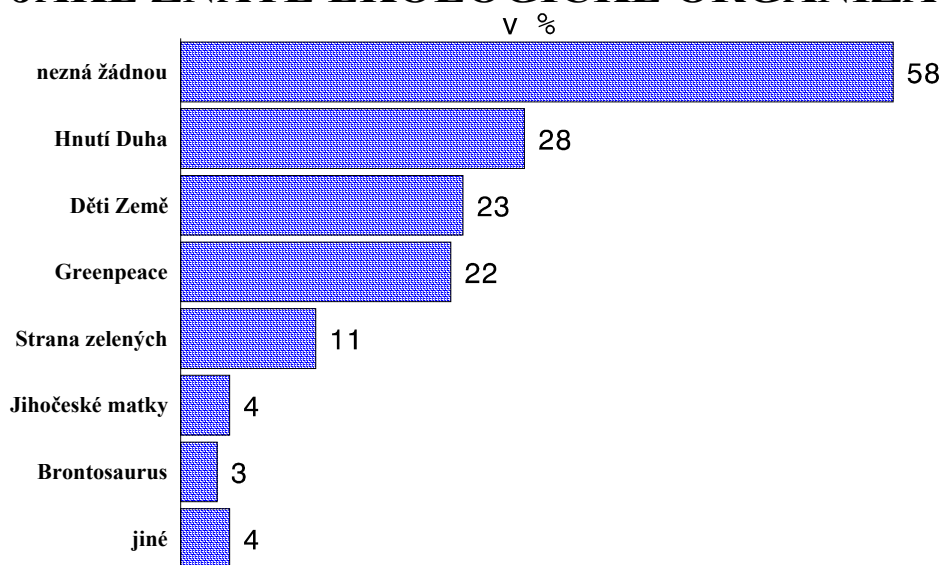
Gabal, A&C 12/2000

ZNALOST POJMU TRVALE UDRŽITELNÝ ROZVOJ v %, srovnání 1998 - 2000

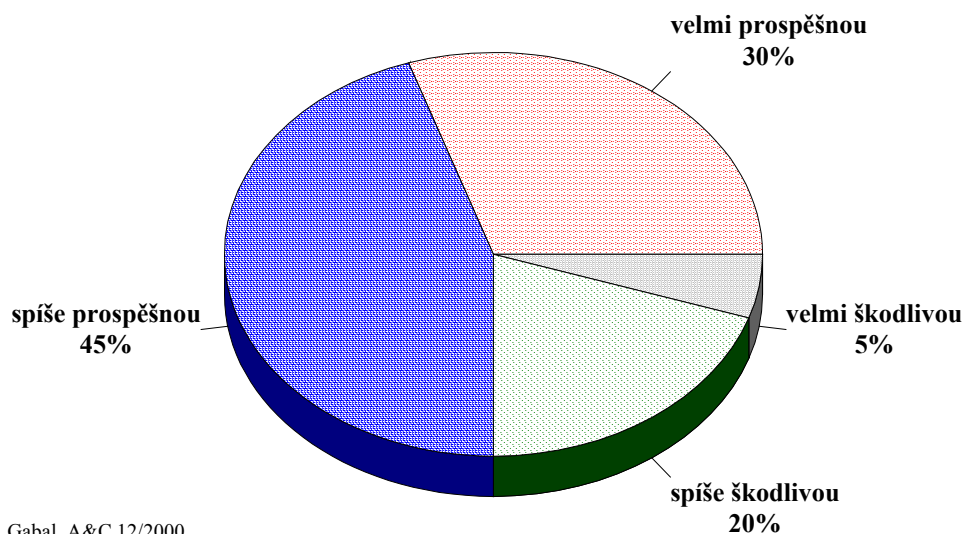

Gabal, A&C 12/2000

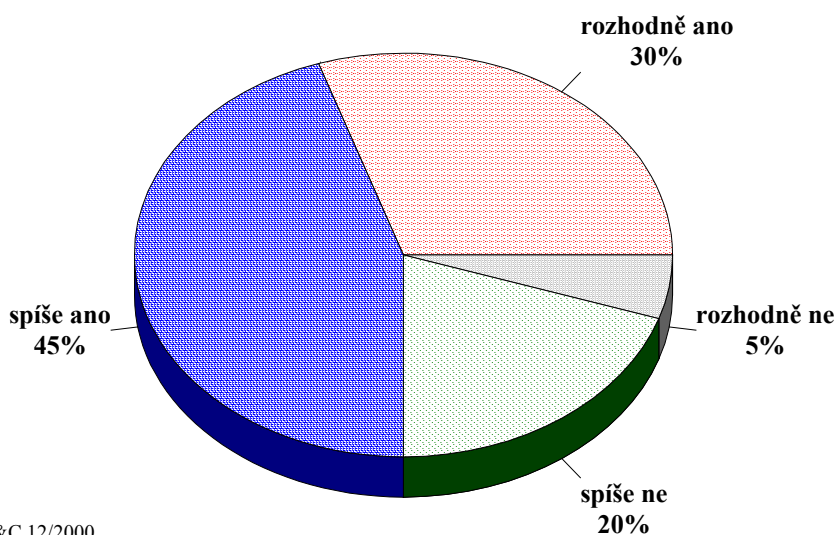
JAKÉ ZNÁTE EKOLOGICKÉ ORGANIZACE ?

Gabal, A&C 12/2000

POVAŽUJETE ČINNOST ENVIRONMENTÁLNÍCH NGO ZA:

Gabal, A&C 12/2000

ZÚČASTNIL/A BYSTE SE PROJEDNÁVÁNÍ VLIVU STAVBY NA ŽP ?

Gabal, A&C 12/2000